

Valvira

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

Riksomfattande tillsynsprogram för alkoholförvaltningen 2017–2018

Dnr 6807/13.08.00.03/2016
Datum 30.12.2016
ISSN-L 2242-2595
ISSN 2242-2595 (Nätpublikation)
ISBN 978-952-5978-55-1

Helsingfors 2016

PRESENTATIONSBLAD

Publikationens namn

Riksomfattande tillsynsprogram för alkoholförvaltningen 2017–2018

Utgivare

Valvira och regionförvaltningsverken

Utgivningsdatum

30.12.2016

Dnr

Dnr 6807/13.08.00.03/2016

Sammanfattning

I statsrådets förordning om alkoholdrycker och sprit (1344/1994) förutsätts att det centrala ämbetsverket som lyder under social- och hälsovårdsministeriet, Valvira, i samarbete med regionförvaltningsverken utarbetar ett riksomfattande tillsynsprogram för alkoholförvaltningen. Tillsynsprogrammet styr den regionala tillståndsförvaltningen för servering och detaljförsäljning av alkoholdrycker samt tillsynen i riktning mot en enhetlig beslutspraxis och effektiv verkställighet av alkohollagen.

Tillsynsprogrammet uppdateras årligen. Programmet innehåller en allmän del och årligen varierande insatsområden, dvs. sektorspecifika tillsynsprogram. Insatsområdet år 2017 är åtgärder för förebyggande av alkoholrelaterade skador enligt alkohollagstiftningen i samband med serveringstillfällen och detaljförsäljning, varom föreskrivs i lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015). Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet styr det arbete som bedrivs för att minska skador som orsakas av rusmedel. Enligt lagen avses med förebyggande rusmedelsarbete verksamhet som syftar till att minska skador orsakade av alkoholhaltiga ämnen, narkotika, penningspel och tobak, men såsom konstaterats innefattar föreliggande tillsynsprogram endast förebyggandet av alkoholrelaterade skador vid servering och detaljförsäljning.

Nyckelord (referensord):

alkohol, servering av alkoholdrycker, tillsyn, detaljhandel, förebyggande rusmedelsarbete, samarbete

ISSN-L

2242-2587

ISSN

2242-2587 (Verkkojulkaisu)

ISBN

978-952-5978-54-4

Innehåll

Förord	5
1 Tillsynsprogram	6
2 Verksamhetsmiljön	8
3 Effektivitet, utveckling och uppföljning av alkoholförvaltningen för förebyggande och minskning av skador orsakade av alkohol	10
4 Insatsområdena i tillsynsprogrammet för år 2017	12
5 Verkställande av tillsynsprogrammet år 2017	14
5.1 Samarbetsformer för alkoholförvaltningen och det förebyggande rusmedelsarbetet	14
5.2 Utlåtanden från det förebyggande rusmedelsarbetet	15
6 Utvärdering och uppföljning av tillsynsprogrammet	17

Förord

Den relativt höga totala alkoholkonsumtionen i Finland orsakar både akuta sociala problem till följd av stor engångskonsumtion och kroniska hälsoskador till följd av långvarig hög alkoholkonsumtion. Myndighetstillsynen och egenkontrollen inom alkoholnäringsen är vid sidan av reglering av priser och tillgång effektiva alkoholpolitiska medel för att förebygga de skadeverkningar som alkoholen orsakar för samhället.

Myndighetstillsynen över servering och detaljförsäljning av alkoholdrycker har minskats under de senaste åren. I framtiden gäller det att utveckla samarbetet, tillsynen och de styrmetoder som tillsynen förutsätter för att åstadkomma större effekt. Tillsynen ska tydligare än hittills inriktas utgående från identifierade risker, dock utan att glömma tillståndsförvaltningen och den proaktiva tillsynen i samband med den.

Det fjärde riksomfattande tillsynsprogrammet för alkoholförvaltningen har beretts för åren 2017–2018. Tillsynsprogrammet har upprättats av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) i samarbete med regionförvaltningsverken och alkoholförvaltningen. Tillsynsprogrammet består av en allmän del samt årligen varierande insatsområden. Under programperioden förväntas åtgärder vidtas för en reform av alkohollagstiftningen.

Helsingfors den 30 december 2016

Marja-Liisa Partanen
överdirektör, Valvira

1 Tillsynsprogram

Syftet med alkohollagen är att genom styrning av alkoholkonsumtionen förebygga de samhälleliga, sociala och medicinska skadeverkningarna av alkoholhaltiga ämnen. I 1 b § i statsrådets förordning om alkoholdrycker och sprit (1344/1994) konstateras att Tillstånds- och tillsynsverket för socialvården (Valvira) i samarbete med regionförvaltningsverken ska utarbeta ett riksomfattande tillsynsprogram för alkoholförvaltningen. Programmet styr den regionala tillståndsförvaltningen för servering, detaljförsäljning och reklam av alkoholdrycker i riktning mot en enhetlig beslutspraxis och en effektiv verkställighet av alkohollagen.

I tillsynsprogrammet anges de ändamålsenliga åtgärder av tillståndsmyndigheterna som krävs för att uppnå de mål som statsrådet och social- och hälsovårdsministeriet har uppställt för alkoholförvaltningen samt de metoder genom vilka myndighetstillsynen inriktas på riskobjekt utgående från tillsynsbehovet. Tillsynsprogrammet justeras årligen och i den införs de uppgifter om prestationsuppföljning som behövs för att bedöma respektive tillståndsmyndighets verksamhet och alkoholförvaltningens totala effektivitet.

Våren 2010 färdigställdes det första riksomfattande tillsynsprogrammet, som fokuserade på tillsynen över tillståndshavarnas ekonomiska tillförlitlighet. I tillsynsprogrammet för 2011–2012 var den centrala tanken i den sektorspecifika delen för år 2011 att utveckla riskbedömningen för att inrikta inspektionerna av alkoholförvaltningen på riskobjekt. I den sektorspecifika delen för år 2012 lades fokus på att utveckla den reaktiva tillsynen över detaljförsäljning av alkoholdrycker. Syftet var att öka inspektionernas genomslagskraft, och det betonades att de inspektioner som genomförs av alkoholinspektörerna i ökande grad bör stödja verksamhetsidkarnas egenkontroll. Inom tillsynen över försäljningsförbud har samarbetet med polisen förbättrats.

I tillsynsprogrammet för åren 2013–2014 var ett fokusområde i den sektorspecifika delen för år 2013 att öka mängden lokal påverkan och tillsyn som stöder egenkontrollen i alkoholtillståndsförvaltningen. Ett annat område som behandlades var övervakningen av att reglerna som gäller berusade personer efterföljs. I den sektorspecifika delen för år 2014 lyfte man däremot fram informationshanteringen och riskbedömningen inom alkoholförvaltningen. Ett centralt verktyg inom detta insatsområde är registret över alkoholenäringen, Allu.

Det tredje riksomfattande tillsynsprogrammet inriktades på åren 2015–2016. Under tillsynsprogramperioden inväntades åtgärder för en reform av alkoholagstiftningen, och dessa förväntningar överskuggar även föreliggande tillsynsprogram. I tillsynsprogrammet för år 2015 framhölls planeringen av tillfälliga evenemang med alkoholservering och genomförandet av dem i samråd med andra myndigheter samt med evenemangsarrangörer och innehavare av serveringstillstånd. Den sektorspecifika delen för år 2016 inriktades på en mer flexibel tillståndsförvaltning och effektivare tillsyn över tillfälliga evenemang samt på aktiv kommunikation och växelverkan.

Det föreliggande fjärde riksomfattande tillsynsprogrammet har utarbetats för åren 2017–2018. År 2017 fokuseras tillsynen på alkoholförvaltningens samarbete med lokala aktörer i förebyggandet av alkoholrelaterade skador.

2 Verksamhetsmiljön

Alkohollagen styr alkoholförvaltningens verksamhet. Regionförvaltningsverken tillämpar lagstiftningen självständigt enligt principerna för god förvaltning som framgår av förvaltningslagen (434/2003). Valvira uppgift är att genom sin styrning säkerställa en enhetlig tillsynspraxis i hela landet. Valvira fungerar också som tillstånds- och tillsynsmyndighet för bl.a. partihandeln och tillverkningen av alkoholdrycker.

En totalreform av alkohollagstiftningen har varit under beredning vid social- och hälsovårdsministeriet sedan år 2011. Det att reformen av alkohollagstiftningen fördröjs medför en särskild utmaning för det långsiktiga arbetet med att utveckla alkohollagstiftningen, eftersom arbetet även bör gynna tiden efter reformen. Tillsynsprogramperioden kommer antagligen att bilda en övergångsperiod mellan den gamla och den nya alkohollagen.

Alkoholfrågor orsakar stor medieuppmärksamhet i Finland. I debatten fästs uppmärksamheten ofta vid alkoholbeskattning, förtäring av alkoholdrycker på andra offentliga platser än ett serveringsområden samt privat införsel av alkoholdrycker för eget bruk. Trots den tidvis inskränkta synvinkeln visar den allmänna debatten att befolkningen är alltmer medveten om de skadeverkningar och risker som är förknippade med alkohol samt metoderna för att förebygga dem. Särskilt Institutet för hälsa och välfärd (THL) förmedlar evidensbaserad kunskap om alkoholrelaterade skador.

Inom det förebyggande rusmedelsarbetet har innehavare av serverings- och detaljhandelstillstånd en central roll. Av tabell 1 framgår antalet serverings- och detaljhandelstillstånd. Alko har för närvarande 353 butiker. Alko levererar också alkoholdrycker på beställning via 99 utlämningsställen. Livsmedelsaffärerna har sammanlagt 5 101 detaljhandelstillstånd som berättigar till försäljning av alkoholdrycker som framställts genom jäsning och som innehåller högst 4,7 volymprocent alkohol. Antalet detaljhandelstillstånd hos livsmedelsaffärer har sjunkit under de senaste åren. Till exempel år 2007 var deras antal 6 229. Likaså har antalet butiker som säljer gårdsvin och kvass minskat år för år. Deras antal är för närvarande 29, medan antalet år 2007 var 47.

Det finns sammanlagt 8 151 serveringsställen (exkl. tillfälliga tillstånd), vilket inte i nämnvärd grad avviker från det totala antalet under de senaste åren. På lång sikt har antalet serveringsställen med C-tillstånd (endast alkoholdrycker som framställts genom jäsning och som innehåller högst 4,7 volymprocent alkohol) minskat avsevärt, och på motsvarande sätt har antalet serveringsställen med tillstånd att servera alla alkoholdrycker (A-tillstånd) ökat.

Tabell 1.

Serverings- och detaljhandelstillstånd 2016 (antalet i Allu-registret 31.10.2016).

Serveringstillstånd							Detaljhandelstillstånd						Alla
A	ma ¹ A	B	ma ¹ B	C	ma ¹ C	Totalt	C	Ambule- rande ² C	Alko	Utläm- nings- ställe	Gårds- vin	Totalt	Totalt
5960	158	369	26	1708	30	8151	5101	14	353	100	29	5597	13753

1) för viss tid

2) butiksbussar

3 Effektivitet, utveckling och uppföljning av alkoholförvaltningen för förebyggande och minskning av skador orsakade av alkohol

Valviras och regionförvaltningsverkens samarbete inom alkoholförvaltningen baserar sig på tillsynsprogrammet och på styrning av informationssystem, fallspecifikt samarbete samt regelbundet informationsutbyte. Registret över alkoholnäringen (Allu) och alkoholförvaltningens egen webbtjänst (Alpo) vägleder för sin del till enhetlig beslutspraxis och effektiviserar alkoholförvaltningens inbördes och sektorsövergripande myndighetssamarbete. Valvira och regionförvaltningsverken strävar efter att utveckla alkoholförvaltningens verksamhet till en alltmer enhetlig helhet, som kombinerar god kundtjänst med effektiva och resultatrika processer inom tillstånds- och tillsynsverksamheten.

Regionförvaltningsverken övervakar serveringen och detaljförsäljningen av alkoholdrycker. Valvira styr verksamheten på nationell nivå. Regionförvaltningsverkens tillsynsarbete kan indelas i förhandstillsyn (proaktiv) och efterhandstillsyn (reaktiv). Förhandstillsyn bedrivs när en aktör ansöker om tillstånd, och efterhandstillsynen inriktas på tillståndshavare som redan är verksamma i branschen. Praktiska tillsynsmedel till exempel vid bekämpning av grå ekonomi är tillståndshavarnas uppgifter om skatteskuld, uppgifter som anmälts av tillståndshavarna, täckningsrapporter och fullgöranderapporter som begärts av Enheten för utredning av grå ekonomi om hur aktörerna fullgjort sina skyldigheter. Tillsynsobservationer visar att inspektionerna på ett träffande sätt har inriktats på de ställen där problem förekommer, men de visar också att tillsyn och myndighetssamarbete behövs.

Alkoholförvaltningens medel för tillståndsbehandling och tillsyn är endast en del av den alkoholpolitiska helheten. Det är viktigt att tillståndsförvaltningen och tillsynen stöder andra alkoholpolitiska påverkningsmedel. Övriga sätt för alkoholförvaltningen att påverka konsumtionen av alkoholdrycker, och därmed också bidra till att förebygga och minska skadeverkningarna av alkohol, är genom den tillståndsplikt och de begränsningar som gäller för verksamheten, såsom begränsningar som gäller ålder och berusningsgrad. Begränsningar av tillgången till alkohol och påverkan av konsumtionsmiljön betonas, eftersom dessa har betraktats som effektivare medel för att minska skadeverkningarna av alkohol än till exempel enbart upplysningen om de skadliga effekterna.

Tabell 2.

Uppföljningsindikatorer för berusade och minderåriga 2009 – 2015.

SERVERING	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tillsynsobjekt, exkl. tillfälliga	8 298	8 302	8 278	8 291	8 228	8324	8351
Antal inspektioner	5 221	4 714	3 723	3 594	3 956	3997	3784
varav kontroller av förlängd tid	871	852	745	663	674	524	509
Antal observerade missförhållanden	5 354	4 415	3 346	3 330	3 616	3673	3069
varav vistelse av berusade	257	216	173	153	141	84	106
varav försäljning till berusade	112	95	73	68	67	33	40
varav servering till minderåriga	9	13	10	10	6	9	6
varav plan för egenkontroll saknades	518	354	298	271	285	256	195
varav bristande kontroll	2	14	9	8	7	2	2
Missförhållanden i relation till inspektioner	103 %	94 %	90 %	93 %	91 %	92 %	81 %
Inspektioner i relation till tillsynsobjekt	63 %	57 %	45 %	43 %	48 %	48 %	45 %
DETALJHANDEL	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tillsynsobjekt	6 455	6 251	6 076	6 001	5 861	5787	5715
Antal inspektioner	1 939	1 341	1 008	773	865	1105	1002
Antal observerade missförhållanden	583	397	398	361	265	282	293
varav försäljning till berusade	4	2	2	1	0	1	2
varav försäljning till minderåriga	5	1	2	0	1	1	0
varav plan för egenkontroll saknades	163	87	54	52	26	29	33
Missförhållanden i relation till inspektioner	30 %	30 %	39 %	47 %	31 %	26 %	29 %
Inspektioner i relation till tillsynsobjekt	30 %	21 %	17 %	13 %	15 %	19 %	18 %

Alkoholförvaltningen kräver tätt myndighetssamarbete, och atmosfären bör vara positiv också för nätverkande mellan sakkunniga. Förvaltningsprocessernas resultat, liksom även resultaten av förebyggande verksamhet, baserar sig allmänt taget huvudsakligen på en effektiv användning av informationssystemen för kund- och ärendehantering. En framgångsrik och effektiv alkoholförvaltning förutsätter att alla myndigheter som verkar inom alkoholförvaltningen har en gemensam vilja och gemensamma mål, och att de följer en enhetlig praxis när de tillämpar lagen och tolkar lagstiftarens avsikter.

Ett avgörande inslag i förebyggandet av skador som orsakas av alkohol är att utveckla funktionerna för elektronisk ärendehantering inom alkoholförvaltningen. Beredningen av en totalreform av alkoholnäringsregistret och informationssystemen i samband med den pågår som bäst, och ett av de centrala målen är att lätta företagens administrativa börda och att digitalisera processerna. Elektroniska processer hjälper för sin del att utveckla riskbedömningen inom tillsynen och att inrikta resurserna på kärnuppgifter.

Alkoholförvaltningen ska också bygga upp framgångsrika partnerskap med alkoholnäringslivet och med den tredje sektorn. Valviras uppgift är att fungera som initiativtagare, nätverksbildare och att sammanställa och förmedla kunskande. Målet för bland annat förhandlingsgruppen för servering och detaljhandel (AVÄNE) är att öka öppenheten och att bilda ett diskussionsforum för de olika aktörerna. Förutom myndigheterna är Alko Ab, Finlands Dagligvaruhandel rf, Turism- och restaurangförbundet MaRa rf, Finlands Bensin- och Trafikservicehandlarförbundet SBL rf och Servicefacket PAM rf representerade i förhandlingsgruppen.

4 Insatsområdena i tillsynsprogrammet för år 2017

År 2017 är målet för det riksomfattande tillsynsprogrammet för alkoholförvaltningen att utveckla och utvidga samarbetet mellan aktörer inom alkoholförvaltningen och det förebyggande rusmedelsarbetet både på lokal och på regional nivå.

[Lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet \(523/2015\)](#) trädde i kraft i början av december 2015 och har bidragit till att klargöra strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet.

Social- och hälsovårdsministeriet (SHM) har utarbetat ett program för alkohol-, tobaks-, drog- och spelprevention [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen \(2015\)](#) (på finska) som skapar en grund och utgångspunkt för den praktiska tillämpningen av lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet. I programmet framhålls samarbete och gemensam inläring.

SHM leder det förebyggande rusmedelsarbetet på nationell nivå. Institutet för hälsa och välfärd (THL) ansvarar för den nationella utvecklingen och styrningen av det förebyggande rusmedelsarbetet. Regionförvaltningsverken stöder och vägleder kommunernas arbete och övervakar ansvarsfull alkoholförsäljning och servering. Nationella och regionala aktörer, såsom THL, Valvira, Arbetshälsoinstitutet och regionförvaltningsverken stöder kommunerna tillsammans med olika organisationer.

Samarbete bör bedrivas på bred bas och såväl på lokal, regional och nationell nivå. Samarbetet mellan aktörerna är en förutsättning för ett lyckat förebyggande rusmedelsarbete. Målet för samarbetet är att förebygga och minska skador som orsakas av alkohol.

Alkoholförvaltningen som svarar för serverings- och detaljhandelsfrågor samt den regionala styrningen av det förebyggande rusmedelsarbetet hör till regionförvaltningsverkens uppgifter. I arbetet för att förebygga skadeverkningar som orsakas av alkohol möjliggör samarbetet mellan tillstånds- och tillsynsmyndigheterna och de aktörer som bedriver förebyggande arbete en mer övergripande syn på de förebyggande insatserna.

Enligt handlingsprogrammet för förebyggande rusmedelsarbete (SHM 2015)

- I Valviras och regionförvaltningsverkens handbok för alkoholförvaltningen uppdateras den gemensamma kontaktytan med förhandstillsynen och Pakka-modellen samt samarbetsformerna för alkoholförvaltningens och kommunernas förebyggande rusmedelsarbete.
- Valvira främjar användningen av ett sådant remissförfarande som beaktar invånarnas åsikter vid behandlingen av alkoholtillstånd.
- Både lokalt och regionalt främjas samarbetet mellan dem som bedriver förebyggande rusmedelsarbete, myndigheter, innehavare av serveringstillstånd och andra aktörer för att minska störningar och våld till

- följd av drickande i berusningssyfte, och därtill utvecklas metoder för detta i ett nationellt samarbete.
- Både lokalt och regionalt främjas samarbetet mellan dem som bedriver förebyggande rusmedelsarbete, tillsynsmyndigheter, alkoholnäringsen och andra aktörer för att säkerställa att åldersgränserna för alkohol, tobak och penningspel iakttas samt utvecklas och tas i bruk nya metoder i samarbete på nationell nivå.
 - Till stöd åldersgränskontrollen utvecklas i nationellt samarbete verksamhet för provköp av åldersbegränsade produkter.
 - Verksamhetsmodeller för invånarnas delaktighet och möjligheter att påverka skapas och främjas i syfte att förebygga skadeverkningar av alkohol, tobak och penningspel.

SHM:s och Valvira resultatavtal för åren 2016–2019 ställer ett effektmål för Valvira att främja handlingsprogrammet för förebyggande rusmedelsarbete genom egenkontroll och riskbaserad tillsyn samt genom lokal påverkan. Målet är att stärka metoderna för lokal påverkan och förbättra deras effekt för att minska de skadeverkningar som rusmedel orsakar. År 2016 togs lokal påverkan med i tillsynsinstruktionerna, och före slutet av resultatavtalsperioden blir lokal påverkan en systematisk och införlivad del av egenkontrollen.

5 Verkställande av tillsynsprogrammet år 2017

Verkställandet av det riksomfattande tillsynsprogrammet för alkoholförvaltningen år 2017 består av två delar: 1) utvecklande av samarbetet mellan det förebyggande rusmedelsarbetet och alkoholförvaltningen samt alkoholenäringen enligt Pakka-modellen 2) ökad användning av utlåtanden från det förebyggande rusmedelsarbetet vid behandlingen av ansökningar om alkoholtillstånd.

5.1 Samarbetsformer för alkoholförvaltningen och det förebyggande rusmedelsarbetet

Enligt handlingsprogrammet för förebyggande rusmedelsarbete har man i olika delar av Finland som en metod för det kommunala förebyggande rusmedelsarbetet tagit i bruk den s.k. Pakka-modellen, som utvecklats för lokal minskning av alkoholskador och som går ut på att påverka i närsamhället. Modellen är ett bra exempel på hur man lokalt kan effektivisera den lagstadgade åldersgränskontrollen samt övervaka förbudet att sälja och servera alkohol till berusade. Verksamhetsmodellen ger ny effekt åt det lokala förebyggande arbetet, när metoder för förebyggande av efterfrågan på rusmedel, såsom upplysning och utbildning, kompletteras med en metod för minskad tillgång till rusmedel. **I Pakka-verksamheten kombineras närings- och tillsynssamarbetet med det övriga förebyggande rusmedelsarbetet.**

I kommuner som tillämpar Pakka-modellen fungerar samarbetet för förebyggande av skadeverkningar på ett nytt sätt via arbetsgrupper för tillgång och efterfrågan. Närings- och tillsynssamarbetet stöds av arbetsgruppen för tillgång, där man kommer överens om och förbinder sig till att arbeta för gemensamma mål och utveckla gemensamma arbetssätt i samarbete med näringsaktörer, andra tillsynsmyndigheter och aktörer inom det förebyggande rusmedelsarbetet. **En viktig del av samarbetet på lokal nivå för förebyggande av skadeverkningar är att alkoholinspektörerna vid regionförvaltningsverken aktivt medverkar i arbetsgrupperna för tillgång.**

Ett viktigt led i utvecklingen av den lokala alkoholpolitiken är en bedömning av tillgången och efterfrågan på produkter. Bedömningen görs som en del av uppföljningen av rusmedelsläget i kommunen. Centrala uppgifter är bland annat antal och täthet av försäljnings- och serveringsställen i kommunen. Med hjälp av uppgiften kan den lokala verksamheten inriktas efter behov. Det finns många sätt att samla in uppgifter på lokal nivå. Regionförvaltningsverken har information om tillstånd för servering och detaljförsäljning samt deras antal och placering. **Att lämna in uppgifter till det lokala förebyggande rusmedelsarbetet är ett sätt att bedriva samarbete mellan alkoholförvaltningen och det förebyggande rusmedelsarbetet.** På lokal nivå kan informationen till exempel användas som grund för provköpsverksamhet av ålders-begränsade produkter och som en del av situationsbilden i fråga om rusmedel i den kommunala välfärdsberättelsen.

Gemensamma rusmedelsforum för alkoholförvaltningen, andra myndigheter, alkoholnäringsen och aktörer inom det förebyggande rusmedelsarbetet samt diskussionsmöten om lokala utvecklingsmål och praxis, till exempel när tillfälliga evenemang ordnas eller serverings- och detaljhandelsverksamhet uppföljs är till hjälp i förebyggandet av skadeverkningar på lokal nivå. Det är särskilt viktigt att beakta kontinuiteten av diskussionsforum i det lokala samarbetet med hänsyn till totalreformen av alkohollagen, vars verkställighet stöds av lokalt samarbete och lokala forum.

När samarbetet mellan alkoholförvaltningen och det lokala förebyggande rusmedelsarbetet utvecklas och koordineras har överinspektörerna som ansvarar för förebyggande rusmedelsarbete vid regionförvaltningsverken en stor och viktig roll. **Ett välfungerande samarbete inom regionförvaltningsverken mellan koordineringen av rusmedelsarbetet och alkoholförvaltningen** skapar förutsättningar för ett lyckat samarbete också mellan alkoholförvaltningen och det förebyggande arbetet på lokal nivå. Ett exempel på ett utvecklat samarbete vid regionförvaltningsverken är arbetsgrupperna för dem som ansvarar för alkohol- och tobakskontrollen samt för koordineringen av det förebyggande rusmedelsarbetet.

När alkoholförvaltningen ställer sig positivt och **deltar i olika projekt och evenemang kring det förebyggande rusmedelsarbetet på regional och lokal nivå** blir det också lättare att få med näringsen i det gemensamma arbetet för bättre egenkontroll.

5.2 Utlåtanden från det förebyggande rusmedelsarbetet

I alkoholförvaltningens tillstånds- och tillsynsärenden kan invånare, polisen och andra som påverkas av besluten lämna utlåtande och på det sättet bli hörda i ett ärende som påverkar deras närmiljö. [Alkohollagen \(1994/1143\)](#) definierar hur mycket invånarnas åsikter om eventuella olägenheter väger i beslutsfattandet vid sidan av de ekonomiska, juridiska och tekniska förutsättningarna för tillståndspliktig näringsverksamhet.

För att förebygga olägenheter till följd av alkoholserving finns det en paragraf i alkohollagen, 21 d §, som möjliggör en begränsning av serveringstiden, serveringsområdet, typer av alkoholdrycker som får serveras eller antalet kundplatser bland annat om:

- Serveringstillstånd söks för ett ställe i anslutning till eller i omedelbar närhet av lokaler som huvudsakligen är avsedda för eller används av barn eller ungdomar, eller för ett ställe där det bedrivs näringsverksamhet vars huvudsakliga målgrupp är barn och ungdomar,
- Serveringsstället är beläget så att tillståndsmyndigheten utifrån erhållna utredningar och utlåtanden har anledning att misstänka att serveringsverksamheten stör eller har andra negativa konsekvenser för boendemiljön, allmän ordning och säkerhet eller för samhällets service och funktioner.

När ett ställe som bedriver detaljförsäljning av alkoholdrycker godkänns bedömer regionförvaltningsverket om försäljningsstället är ändamålsenligt.

Alkoholförvaltningen vid regionförvaltningsverken kan skaffa utredningar av behövliga instanser för att bedöma ovannämnda omständigheter. Lagen om

organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (6§) förutsätter, att kommunen i samband med det förebyggande rusmedelsarbetet ska främja invånarnas möjligheter att delta och påverka i syfte att minska de rusmedelsrelaterade skadorna genom myndighetssamarbete, genom yttranden till myndigheter samt genom kommunens egna åtgärder.

Valvira och regionförvaltningsverken har i samarbete med THL utvecklat ett elektroniskt system för utlåtanden. Via systemet kan myndigheterna för alkoholtillstånd begära utlåtanden i ärenden som gäller alkoholtillstånd av de kommunala instanserna som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet.

Utlåtanden från det lokala förebyggande rusmedelsarbetet hjälper alkoholförvaltningen att beakta eventuella behov av begränsning eller förbud enligt alkohollagen, när de överväger att bevilja serveringstillstånd. Utlåtandena möjliggör ett bättre samarbete i förebyggandet av alkoholrelaterade skador och ökar näringsidkarnas medvetenhet om sin verksamhetsmiljö.

Målet för verkställandet av tillsynsprogrammet år 2017 är **en mer omfattande tillämpning av systemet för utlåtanden från alkohol- och drogpreventionen (EPT-utlåtande)**. Sammanlagt har tio lokala instanser inom den förebyggande alkohol- och drogpreventionen registrerats som anlitat systemet för utlåtanden (situationen 7.12.2016). Instanserna fungerar inom fyra regionförvaltningsområden.

Utlåtanden från alkohol- och drogpreventionen begärs i samband med alkoholtillståndprocesser huvudsakligen i samband med behandling av följande ansökningar:

- nytt serveringsställe
- nytt område för servering utomhus
- betydande förlängning av serveringstiden på utomhusområde
- betydande ökning av kundplatser på utomhusområde
- ny ansökan om förlängd serveringstid

I samband med andra tillståndsansökningar är det skäl att begära utlåtanden vid behov.

Målet är att under år 2017 öka antalet instanser som ger utlåtanden om alkohol- och drogprevention och att sprida förfarandet till varje regionförvaltningsverks område. Alkoholförvaltningens roll i att begära utlåtanden har stor betydelse, men när EPT-utlåtandesystemet tas i bruk har regionförvaltningsverkens överinspektörer för förebyggande rusmedelsarbete en viktig roll, eftersom kontakter till det lokala förebyggande rusmedelsarbetet möjliggör en aktivering av lokala aktörer i att ta i bruk systemet. För att målen ska kunna uppnås behövs ett lyckat samarbete och ett aktivt deltagande på lokal nivå i att ta i bruk EPT-utlåtanden.

6 Utvärdering och uppföljning av tillsynsprogrammet

Målet för SHM:s handlingsprogram för förebyggande rusmedelsarbete är

- ökat antal kommuner och regioner som arbetar enligt Pakka-modellen, utvecklad för förebyggande av alkohol-, tobaks- och penningspelrelaterade skador
- samarbetet mellan myndigheter, näringen och andra aktörer utvidgas för iakttagande av lagstadgade åldersgränser och förbud mot servering av alkohol till berusade
- minskad tillgång till alkohol, tobak och penningspel för minderåriga och minskade skador till följd av drickande i berusningssyfte.

Mätinstrument för handlingsprogrammet är bl.a. främjande av förfarandet för utlåtanden om tillstånd samt främjandet av Pakka-verksamheten genom anvisningar som ges av Valvira. Det riksomfattande tillsynsprogrammet för alkoholförvaltningen och verkställandet av programmet år 2017 stöder ovan nämnda målsättning.

Realiseringen av tillsynsprogrammets mål utvärderas efter utgången av år 2017. Kvantitativa mätinstrument är antalet lokala instanser för förebyggande rusmedelsarbete som ger EPT-utlåtanden samt antalet regionförvaltningsverk som begär EPT-utlåtanden i relation till situationen i slutet av år 2016. Som kvantitativa mätinstrument används självbedömningar som begärs av regionförvaltningsverken om utvecklingen av alkoholförvaltningen och utvecklingen av samarbetet mellan regionalt och lokalt förebyggande rusmedelsarbete i ärenden som har skötts enligt Pakka-modellen år 2017.

Valvira

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

PB 210

00281 Helsingfors

Mannerheimvägen 103b, 00280 Helsingfors

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Telefon 0295 209 111

Fax 0295 209 700

E-post: kirjaamo(at)valvira.fi